ΟΙ ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΜΑΣ

ΤΟΥ Κ. ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

(Ὁ εἰδυλλιακὸς ποιητὴς)

Β'.

Ὁ Ζαλοκώστας δὲν εἶνε μόνον ὁ ποιητὴς τῶν ἡρώων τοῦ Εἰκοσιένα, εἶνε καὶ ὁ τρυφερὸς ποιητὴς τοῦ ἔρωτα καὶ τοῦ πόνου. Καὶ τὸ περίεργο εἶνε ὅτι ὅταν ἤθελε νὰ ἐκφράση τὰ αἰσθήματα αὐτά, κατάφευγε στὴ δημοτικὴ γλῶσσα, τὴν ὁποία γνώριζε κατὰ βάθος καὶ μεταχειρίζετο μὲ μιὰ ἁρμονία καὶ τελειότητα σπάνια. Καὶ τὰ ποιήματά του αὐτὰ εἶνε ἀληθινὰ ὅπως καὶ τὰ πολεμικά, γιατί κι' αὐτὰ τὰ ἔζησε. Εἶνε ὁ ἀντίλαλος τῆς πονεμένης ζωῆς του, τῆς βασανισμένης καὶ γεμάτης περιπέτειες.

Ὅταν τελείωσαν οἱ ἀγῶνες τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Ζαλοκώστας διορίστηκε οἰκονομικὸς ὑπάλληλος στὸ Ναυτικὸ Διευθυντήριο τοῦ Πόρου. Τὸ 1836 μετετέθη στὴν τότε πρωτεύουσα Ναύπλιο μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ καταλληλατία. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀνακατεύθηκε καὶ σὲ μιὰ συνωμοσία ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος, ἡ ὁποία ὅμως ἀπέτυχε. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο φαρμάκωσε τὴν καρδιὰ τοῦ ποιητοῦ ἦταν ὁ θάνατος τῶν παιδιῶν του.

Τὸ 1840 παντρεύτηκε μὲ μιὰ πατριωτοποῦλα του ἀπὸ τὸ Σινοράκο, ἀπὸ καλὸ σπίτι. Τὸ πρῶτο παιδί τους ὅμως πέθανε, πέθανε καὶ τὸ δεύτερο, καὶ τὸ τρίτο. Κι' ἀπελπισμένος πειὰ ὁ ποιητὴς ἔγραφε, γεμᾶτος πόνο :

Τὸ ποτῆρι τῆς μοίρας γεμᾶτο
δοκιμάσαμε κι' εἴπαμε : φθάνει !
Φοβερὴ τῶν ἐλπίδων μας πλάνη
ἦταν κι' ἄλλο φαρμάκι στὸν πάτο.

Τὸ τέταρτο παιδί του, ὁ Χρῆστος, καμάρι τοῦ ποιητῆ, γιατί εἶχε τ' ὄνομα τοῦ πατέρα του, ἔπεσε κι' αὐτὸ ἄρρωστο καὶ σὲ λίγες μέρες πέθανε. Τότε ὁ δύστυχος Ζαλοκώστας ἔγραψε τὸ ὡραῖο του ποίημα : «Ὁ Βορηᾶς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει».

Μὰ δὲν ἐτελείωσε ἐδῶ ἡ τραγωδία τοῦ ποιητοῦ. Δυὸ ἀκόμα παιδιά ποὺ ἀπόχτησε, ὁ Εὐάγγελος κι' ὁ Σπῦρος, πέθαναν ἐπίσης ὅταν ἔγιναν τεσσάρων χρόνων !

Θἄλεγε κανεὶς ὅτι κάποια σκληρὴ κι' ἀδυσώπητη Μοῖρα καταδίκασε τὸν ποιητή. Τὰ μαλλιά του ἄσπρισαν ἀπὸ τὴ θλῖψι, κι' αὐτὴ τὴν ποίησι τὴ μίσησε γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ ποιητής. Ὅταν πέθανε ὁ Εὐάγγελός του εἶχε ὑποβάλει στὸν Ράλλειο διαγωνισμὸ μιὰ συλλογὴ ποιημάτων του μὲ τὸν τίτλο «Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέπται». Ἀπελπισμένος ὅμως ἀπὸ τὴ λύπη του θέλησε κατόπιν νὰ τὴν ἀποσύρη.

— Εἶνε ντροπή, εἶπε στὸ φίλο του ποιητὴ Γεώργ. Παράσχο, ἐνῶ τὸ ἀγαπημένο μου παιδὶ πέθανε, ἐγὼ νὰ ἔχω ποιήματα σὲ διαγωνισμό !

— Ἂν βραβευθοῦν, τὸν συμβούλεψε ὁ Παράσχος, τὰ ἀφιερώνεις στὸ πεθαμένο παιδί σου. Αὐτὸ θὰ εἶνε τὸ καλύτερο μνημόσυνό του.

Ἔτσι μόνο ἐδέχθη ὁ ποιητὴς νὰ λάβη μέρος στὸ διαγωνισμό, στὸν ὁποῖο πραγματικῶς βραβεύθηκαν οἱ «Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέπται».

Ἐν γένει ὅλη ἡ ποίησις τοῦ Ζαλοκώστα, ἔπειτα ἀπὸ τὰ συνεχῆ δυστυχήματά του, εἶνε ποτισμένη ἀπὸ μελαγχολία. Ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερά του ποιήματα «ἡ Πέρδικα» ἔχει θέμα τὸν πόνο μιᾶς πέρδικας ποὺ βλέπει ἕνα γεράκι νὰ τῆς ἁρπάζη τ' ἀγαπημένο της παιδί. Καὶ τελειώνει :

Ἡ μάνες τῶν παιδιῶνε μας γεράκια δὲν φοβοῦνται
τὸ μυριοχαϊδεμένο τους στὰ νύχια του νὰ πάρη...
Ἀπὸ ἄλλα ἔβασανα σκληρὰ στὸν κόσμο τυραννοῦνται,
ἔχουν ἀρρώστειες φοβερὲς καὶ χάρο μακελάρη.

* * *

Τὸ 1847 μετετέθη ὁ Ζαλοκώστας στὰς Ἀθήνας ὡς... ἐπικαταλληλατίας πρώτης τάξεως. Καὶ τότε ἐτύπωσε τὸ «Χάνι τῆς Γραβιᾶς», ποὺ εἶχε γράψει στὸ Ναύπλιο. Τὸ ποίημα αὐτὸ τοῦ ἔδωσε ἐξαιρετικὴ θέσι μεταξὺ τῶν ποιητῶν τῆς μικρῆς τότε πρωτευούσης, τὸν ἔκαμε δὲ περισσότερο γνωστὸν τὸ 1850 ἡ δημοσίευσις τοῦ ποιήματός του γιὰ τὸ Μπότσαρη, τὸ ὁποῖο ἐθεωρήθη ὡς τὸ ἀριστούργημά του, ἀπὸ τοὺς συγχρόνους κριτικούς.

Τὸ 1851 ὁ Ζαλοκώστας ἐπῆρε τὸ πρῶτο Ράλλειον βραβεῖον γιὰ τὸ ποίημά του, τὸ Μεσολόγγι, τὸ ὁποῖο μετεφράσθη πεζὰ στὴ γαλλικὴ κι' ἐτυπώθηκε στὴ Γενεύη. Κατὰ τὴν τελετὴ τῆς βραβεύσεως ἦταν παρὼν καὶ ὁ βασιλεὺς Ὄθων, ὁ ὁποῖος ὅταν ἔδωσε στὸ Ζαλοκώστα τὴ δάφνη τῆς στέψεως τοῦ εἶπε ὅτι θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν ἰδῆ στὸ παλάτι.

Μὲ μεγάλη χαρὰ ὁ ποιητὴς ἄκουσε τὰ λόγια τοῦ βασιλέως. Ὑπέθετε ὅτι ἤθελε νὰ τὸν τιμήση καὶ νὰ τὸν συγχαρῆ ἰδιαιτέρως γιὰ τὰ πατριωτικά του ποιήματα.

Φαντασθῆτε ὅμως τὴν ἔκπληξί του ὅταν ὁ βασιλεύς, ὁ ὁποῖος τὸν ὑποδέχτηκε μὲ ψυχρότητα, ἀντὶ νὰ τὸν ἐπαινέση γιὰ τὰ ποιήματά του, τοῦ εἶπε ὅτι ἡ ποίησι δὲν εἶνε... ἀπασχόλησι κατάλληλη γιὰ τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ ὅτι βλάπτει τὴ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία !

Μπροστὰ στὸν ἀπροσδόκητο αὐτὸν κεραυνὸ ὁ ποιητὴς—στρατιωτικὸς δὲν τὰ ἔχασε, ἀλλὰ μὲ θάρρος ἀποκρίθηκε :

— Ἡ ποίησι, Μεγαλειότατε, δὲν βλάπτει καθόλου τὴν ὑπηρεσία μου. Γιατί ἡ πρώτη γίνεται τὴ νύχτα, ἐνῶ ἡ δεύτερη γίνεται τὴν ἡμέρα, ὅπως ἐπιβάλλει ὁ στρατιωτικὸς ὀργανισμός. Τὶς ὧρες δηλαδὴ ποὺ οἱ ἄλλοι διασκεδάζουν, ἐγὼ σκυμμένος στὸ ἀμυδρὸ φῶς μου ξαναζωντανεύω τὰ μεγαλουργήματα τῶν προγόνων μου.

Κι' ἔφυγε κατόπιν ἀπογοητευμένος γιὰ τὸ στενὸ καὶ περιωρισμένο μυαλὸ τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ τὰ ἄλλα βασιλέως Ὄθωνος.

* * *

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1858 ὁ ποιητὴς προσεβλήθη ἀπὸ ὑδροπικία, ποὺ τὸν ἔφερε εἰς τὸν τάφο ἔπειτα ἀπὸ δύο μηνῶν βάσανα καὶ πόνους. Ὁ συγγενής του ἀπὸ τὴ γυναῖκα του πολιτευτὴς Δημ. Χατζίσκος πῆγε τότε στὸν ὑπουργὸ καὶ τοῦ ἀνήγγειλε ὅτι ὁ Ζαλοκωστας πέθανε καὶ ὅτι γιὰ ἠθικὴ τοὐλάχιστο ἱκανοποίησι θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν προβιβάσουν, γιὰ νὰ μὴ πεθάνη... ἐπικαταλληλατίας. Ὁ ὑπουργὸς τοῦ τὸ ὑποσχέθηκε κι' ὁ Χατζίσκος τὸ ἀνήγγειλε στὸν ἑτοιμοθάνατο ποιητή, ὁ ὁποῖος δοκίμασε βαθειὰ εὐχαρίστησι. Ἀλλὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔλειπε στὸ ἐξωτερικὸ ὁ Ὄθων καὶ ἡ Ἀμαλία, ποὺ ἦταν ἀντιβασίλισσα, δὲν ὑπόγραφε τὸ διάταγμα.

— Ἔχω διαταγὴ νὰ μὴν ὑπογράψω τὸν προβιβασμὸ τοῦ Ζαλοκώστα ! εἶπε στὸ Γ. Παράσχο.

Ἀπὸ ποῖον εἶχε διαταγή; Ἀπὸ τὸν Ὄθωνα; Ἄγνωστον.

Ὁπωσδήποτε τὸ γεγονὸς εἶνε ὅτι ὁ Ζαλοκώστας περίμενε ὡς τὴν τελευταία του στιγμή, μὲ ἀγωνία, τὸν προβιβασμό του. Λίγο πρὶν πεθάνει τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς. Μόλις τὸν εἶδε ὁ Ζαλοκώστας τὸν ρώτησε :

— Μοῦ φέρνεις τὸν προβιβασμό μου ;

— Σοῦ φέρνω κάτι ἄλλο πολυτιμότερο, τοῦ εἶπε ὁ Ραγκαβῆς. Καὶ τοῦ ἔδειξε ἕνα γράμμα τῆς μεγάλης λογίας Δόρα ντ' Ἴστρια γι' αὐτόν. Στὸ γράμμα αὐτὸ ἡ ντ' Ἴστρια μιλοῦσε μὲ ἐξαιρετικὸ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὰ ποιήματά του. Ὁ Ζαλοκώστας, μολονότι ἐλεεινός, σηκώθηκε καθιστὸς στὸ κρεββάτι του καὶ ζήτησε νὰ διαβάση μόνος του τὸ γράμμα. Ἦταν ἡ 8η Σεπτεμβρίου, κατὰ τὴν ὁποία ἑορτάζετο ἡ ἐπέτειος τοῦ Συντάγματος. Ὁ ἥλιος ἔδυε καὶ τὸ κανόνι βροντοῦσε... Ὁ ποιητής, ἀποδιάβασε τὸ γράμμα κι' ἔκλεισε γιὰ πάντα τὰ φωτεινὰ μάτια του...

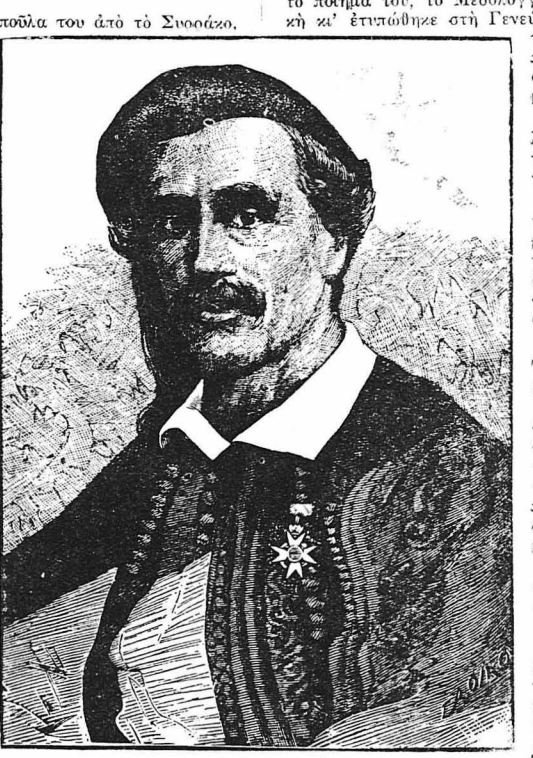

Ὁ ποιητὴς Γεώργιος Παράσχος

καὶ τὰ χάϊδεψε ἁπαλά.

Μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἀκούστηκαν βήματα στὸ διάδρομο. Ἀμέσως ὁ Καμπουῖ τινάχτηκε ὄρθιος, φίλησε μὲ λαχτάρα τὸ χεράκι τῆς νέας καὶ βγῆκε τρεχάτος ἀπ' τὸ κελλί, κλειδώνοντάς το πάλι.

. . . . . .

— Καμπουῖ... Φοβᾶμαι !... Δὲν θέλω νὰ πεθάνω !...

Αὐτὲς τὶς ἀπελπισμένες κραυγὲς ἔβγαλε ἡ δὶς ντὲ Κερβεγκάν, ὅταν—δυὸ ὧρες ἀργότερα—ἀνέβαινε τὰ σκαλοπάτια τῆς λαιμητόμου.

Φέροντας τὴν τρομαγμένη ματιά της γύρω στὸν μανιασμένο ὄχλο, εἶχε ἀντικρύσει τὸν Καμπουῖ χλωμὸ σὰν πτῶμα, καὶ σ' αὐτὸν τώρα ἔστελνε τὶς στερνὲς ἐκεῖνες ἐπικλήσεις...

Μὰ δὲν πρόλαβε νὰ τὶς ἀποτελειώση. Ἕνας πυροβολισμὸς βροντερὸς σὰν κεραυνὸς ἀκούστηκε κ' ἡ φτωχὴ νέα, χτυπημένη κατάστηθα, σωριάστηκε νεκρὴ κάτω.

Ὁ ἐξαγριωμένος ὄχλος κοιμάτιασε ἀμέσως τὸν Καμπουΐ,—γιατί αὐτὸς τὴν πυροβόλησε—, ξεσπῶντας ἔτσι τὴ λύσσα του.

Μὰ ὁ Καμπουΐ ξεψύχησε εὐτυχισμένος ! Πρῶτα γιατὶ γλύτωσε τὴν ἄτυχη ἀγαπημένη του ἀπ' τὸν ἐξευτελισμὸ τῆς καρμανιόλας καὶ ὕστερα γιατὶ τὴν ἀκολούθησε στὸ αἰώνιο ταξεῖδι της...